

Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd

Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027

Voortgangsrapportage 2025

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1 Inleiding	2
2 Opgaven en ontwikkelingen	3
2.1 Onze opgave	3
2.2 Huidige situatie	4
2.3 Majeure ontwikkelingen	5
3 Rode draad: twee accenten	7
3.1 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix	7
3.2 Co-creëren en kennis delen	7
3.3 Publieksbereik	9
3.4 Bijdragen aan maatschappelijke opgaven	10
4 Uitvoering per programmaliijn in beeld	14
4.1 Programmaliijn Cultuur	14
4.2 Programmaliijn Erfgoed	15
4.3 Programmaliijn Sport	17
4.4 Programmaliijn Vrijetijd	17
4.5 Samen maken we Brabant	18
4.6 Spreiding over Brabant	19
5 Financiën en risico's	22
Bijlagen	23

1 Inleiding

1 Oktober 2024 is de [uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027](#) vastgesteld. Hierin zijn de ambities van het beleidskader Levendig Brabant 2030 voor deze bestuursperiode verder uitgewerkt en geconcretiseerd. Het laat zien hoe we een levendig en aantrekkelijk leef-, woon- en verblijfsklimaat in Brabant de komende jaren in stand houden en versterken, zodat er voor iedereen wat te doen en te beleven is. En we zoeken de verbinding tussen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd en onze maatschappelijke opgaven, om de kracht van de vier sectoren ook daar van betekenis te laten zijn.

Vier programmalijnen, twee opgaven

We werken in vier programmalijnen Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd aan de vier hoofddoelen en aan twee centrale, programma-brede opgaven die er dwars doorheen lopen. De hoofddoelen:

- Bevorderen van passend aanbod
- Bevorderen van breed en divers aanbod, met focus op jongeren
- Stimuleren van innovatie en vernieuwing, incl. aandacht voor talentontwikkeling
- Bijdragen aan maatschappelijke opgaven

De twee programma-brede opgaven *publieksbereik* en *bijdragen aan maatschappelijke opgaven* lopen er dwars doorheen en verbinden.

Leeswijzer

In deze voortgangsrapportage informeren we u over waar we op dit moment staan.

- Hoofdstuk 2 beschrijft actuele opgaven en ontwikkelingen;
- Hoofdstuk 3 zoomt in op de aanpak van de twee centrale opgaven *publieksbereik* en *bijdragen aan maatschappelijke opgaven*;
- Hoofdstuk 4 gaat in op de voortgang van de prestaties in de programmalijnen, werpt een blik op de samenwerking met de andere overheden en biedt inzage in de geografische spreiding van de inzet van Levendig Brabant in 2024;
- Hoofdstuk 5 biedt een overzicht van de financiën.

Er worden geen aanpassingen in de uitvoering doorgevoerd ten opzichte van de Uitvoeringsagenda 2024-2027.

2 Opgaven en ontwikkelingen

2.1 Onze opgave

In het [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#) is een drieledige ambitie vastgesteld: we willen een levendig Brabant zijn voor iedereen, waardoor Brabant een fijne plek is om te wonen. Daarnaast willen we als regio aantrekkelijk en innovatief zijn. Zowel voor onze inwoners als voor (buitenlandse) bezoekers. Daarom moet dat wat Brabant te bieden heeft, kwaliteit hebben en onderscheidend zijn. We willen dat deze het DNA van Brabant uitstralen waarin bruisende steden en een levendig buitengebied samengaan. Het derde onderdeel van onze ambitie tot slot: we willen de regio zijn waar we met creativiteit, inspiratie, bevlogenheid, verbeeldingskracht en ondernemerschap samenwerken aan onze maatschappelijke opgaven.

Deze ambities zijn in de Uitvoeringsagenda vervolgens vertaald in vier hoofddoelen en twee centrale opgaven.

→ Programmalijn ↓ Hoofddoelen	Cultuur	Erfgoed	Sport	Vrijetijd
Doel 1 Passend aanbod	...	...	...	...
Doel 2 Indusief aanbod	...	...	...	...
Doel 3 Innovatie en vernieuwing	...	...	...	...
Doel 4 Bijdragen aan maatschappelijke opgaven	...	...	...	...

Two large blue arrows point horizontally across the table. The top arrow spans from the 'Doel 2' row to the 'Doel 3' row and is labeled 'Bereiken van een breder en meer divers publiek'. The bottom arrow spans from the 'Doel 3' row to the 'Doel 4' row and is labeled 'Verbinden Levendig Brabant met maatschappelijke opgaven'.

Elk van de programmalijnen Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd werkt aan de geformuleerde hoofddoelen, en met de centrale opgaven zijn voor deze bestuursperiode twee accenten gezet waar ook programma-breed aan gewerkt wordt: publieksbereik en bijdragen aan maatschappelijke opgaven. Deze krijgen deze jaren extra nadruk, om te beginnen door er een samenhangende aanpak voor te ontwikkelen. Hierover informeren we u in hoofdstuk drie en in hoofdstuk vier doen we inhoudelijk verslag van de voortgang in de afzonderlijke programmalijnen.

Maar voor we daaraan toekomen, vindt u hieronder eerst enkele relevante actuele ontwikkelingen die de achtergrond mee bepalen van onze uitvoering.

2.2 Huidige situatie

Onlangs bent u via de Burap aan de hand van onze indicatoren geïnformeerd over de stand van zaken in de uitvoering van ons beleid. In deze voortgangsrapportage kijken we wat breder om ons heen en nemen u allereerst mee in enkele actuele ontwikkelingen die weliswaar buiten onze invloedssfeer liggen, maar wel van invloed kunnen zijn op onze uitvoering.

Publieke financiering cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd onder druk

Allereerst constateren we dat er voor de publieke financiering van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd onzekere tijden lijken aan te komen. We weten om te beginnen al langer dat 2026 wordt gezien als een ravijnjaar voor de gemeentelijke begrotingen. Want doordat de financiering die de gemeenten van het Rijk ontvangen verandert, krijgen de meeste gemeenten in Nederland in 2026 met forse bezuinigingen te maken. En omdat cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd voor gemeenten geen verplichte taken zijn, is het denkbaar dat hierop (fors) bezuinigd gaat worden. Daarnaast zijn er dit jaar opnieuw Tweede Kamerverkiezingen. Hierdoor is de koers die het Rijk ten aanzien van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd gaat varen op dit moment onduidelijk, maar vooruitlopend op de verkiezingen klinkt al wel door dat een volgend kabinet, wanneer het de overheidsfinanciën op orde wil houden zich gesteld zal zien voor stevige bezuinigingen.

Naast bovengenoemde ontwikkelingen zijn voor alle vier de sectoren cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd afzonderlijk ook relevante ontwikkelingen te benoemen.

Cultuur

Op Rijksniveau vindt, onder andere in IPO-verband, momenteel een gesprek over het cultuurstelsel plaats. Het advies van de Raad voor Cultuur acht een verruiming van het beschikbare budget noodzakelijk om tot een stelselherziening en daarmee een evenwichtiger besteding van de Rijksmiddelen over het land, te komen. Onze inzet is erop gericht om sowieso te zorgen voor een betere spreiding van de Rijksmiddelen over de provincies.

Erfgoed

Voor erfgoed merken we op dat de regelingen voor instandhouding en restauratie van monumenten chronisch overvraagd worden. Het Rijk heeft het budget voor instandhouding van rijksmonumenten tijdelijk met incidentele middelen verhoogd. Hoewel dit voor de korte termijn positief is, blijven er voor de langere termijn zorgen of er in de toekomst voldoende rijksmiddelen beschikbaar zijn.

Sport

Vanaf 2026 gaat het Rijk bezuinigen op de belangrijkste en nu al jaarlijkse overvraagde subsidieregeling voor sportverenigingen, de BOSA-regeling bedoeld voor bouw en onderhoud van sportaccommodaties. En er zijn bezuinigingen aangekondigd op het Sportakkoord. Het is mogelijk dat deze bezuinigingen hun weerslag hebben op het algemene sport- en beweegklimaat en daarmee op de levendigheid in Brabant. De topsport blijft in deze bezuinigingsronde vooralsnog min of meer ongemoeid (prijsstijgingen en inflatie buiten beschouwing gelaten), waardoor activiteiten waaraan de provincie meewerkt, denk aan het topsporttalentenprogramma, er niet direct door geraakt lijken te worden.

Vrijetijd

Om te beginnen kan de Btw-verhoging die in 2026 wordt doorgevoerd voor hotels, vakantieparken en verhuuraccommodaties gevolgen hebben voor de Brabantse vrijetijdssector. Direct gevolg hiervan kan een afname in het aantal overnachtingen in Brabant zijn, omdat bezoekers door de stijgende kosten bijvoorbeeld het nabije België prefereren. Indirect kunnen ook dag-recreatieve activiteiten hierdoor getroffen worden. Minder meerdaagse bezoekers leidt immers tot minder bestedingen in de regio.

Daarnaast werkt het voorgenomen rijksbeleid met betrekking tot het tijdelijk toestaan van permanente bewoning vakantieparken onze aanpak 'Vitalisering van Brabantse vakantieparken' tegen en zal, wanneer de minister haar voornemen doorzet, het aantal voor de recreatieve verhuur beschikbare recreatiewoningen afnemen. Ons uitgangspunt is, overeenkomstig het IPO-standpunt, dat vakantieparken voor recreanten en toeristen moeten blijven en niet geschikt zijn voor permanente bewoning. Door de nieuwe plannen wordt handhaving op permanente bewoning onmogelijk gemaakt. Overigens: Vitale vakantieparken maakt onderdeel uit van beleidsonderdeel Veiligheid. Vanuit Levendig Brabant/vrijetijd werken we hieraan mee.

2.3 Majeure ontwikkelingen

Naast bovengenoemde korte-termijn-ontwikkelingen schetst het Sociaal-Cultureel Planbureau met het rapport 'Sociale en Culturele ontwikkelingen 2025' de stand van het land en daarmee de bredere achtergrond, het decor, van onze ambities. In het rapport maakt SCP inzichtelijk dat de kwaliteit van leven in Nederland over het algemeen goed is, ook vergeleken met andere Europese landen, maar constateert ook dat er grote verschillen tussen mensen zijn en dat er sprake is van structurele ongelijkheid, dat bij een grote groep mensen zorgt voor minder welzijn, minder participatie en meer wantrouwen, zowel tussen mensen onderling als in de richting van de overheid.

Uit deze 'stand van het land' blijkt dat mensen met een theoretische opleiding, een toereikend inkomen en een goede gezondheid vaak positief zijn over hun leven en over hun leefomgeving in Nederland. Mensen met een laag inkomen, een slechtere gezondheid en een tekort aan andere zogenaamde hulpbronnen kunnen minder meedoen in de samenleving en hebben minder vertrouwen in andere mensen en de overheid. Structurele ongelijkheden en gezondheidsverschillen zijn van invloed op het samenleven in Nederland en op de relatie van burgers met de overheid.

Zie: [Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2025 | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau](#)

Dit rapport onderstreept wat ons betreft het belang van publieksbereik waar we deze bestuursperiode extra aandacht aan besteden. Want cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd dragen bij aan de kwaliteit van leven van mensen. Omdat erop-uitgaan en onder de mensen zijn doorwerkt in hoe tevreden mensen met hun leven zijn. Actieve deelname in het bijzonder –denk aan het doen van vrijwilligerswerk of lid zijn van een sportvereniging, heemkundekring of zangkoor– draagt bij aan een gevoel van verbondenheid en sociale samenhang en werkt positief door in de beleving van kwaliteit van leven.

Overige majeure ontwikkelingen die het decor vormen voor Levendig Brabant 2024-2027 laten zich kort samenvatten als de *maatschappelijke opgaven*.

Een maatschappelijk probleem, vraagstuk of opgave is een hardnekkige ongewenste situatie in de samenleving. Het is een probleem waarvoor geen directe, pasklare antwoorden beschikbaar zijn. Vaak zijn er meerdere actoren bij betrokken, elk met deelbelangen, beperkte bevoegdheden en invloed. Ook bestaan er soms verschillende opvattingen zowel over oorzaken als aanpak. Om tot oplossingen te komen, zijn andere manieren van (samen)werken nodig; business as usual werkt niet.

De provincie houdt zich bezig met een gezonde en veilige leefomgeving, duurzame verstedelijking, vitaal platteland en mobiliteit, duurzame concurrerende economie, klimaatproof, energietransitie, gezondheid en brede welvaart. Want we staan als regio nog altijd voor grote uitdagingen en daarom besteden deze bestuursperiode extra aandacht aan het verbinden van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd met de maatschappelijke opgaven, om zo met verhalen, inspiratie, creativiteit en ontwerpkracht, enz. bij te kunnen dragen aan het vinden van doorbraken en oplossingen.

3 Rode draad: twee accenten

Het is hiervoor al gememoreerd: deze bestuursperiode besteden we extra aandacht aan publieksbereik en bijdragen aan de maatschappelijke opgaven. In de uitvoeringsagenda hebben we aangegeven dat deze twee centrale opgaven tot doel hebben om de impact van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd te vergroten en dat het realiseren ervan vraagt om sector-overstijgende samenwerking en kennisdeling. Via de subsidieregeling 'Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix' dagen we de buitenwereld uit om de samenwerking rond deze thema's op te zoeken. En via een wat meer programmatische aanpak gaan we er ook zelf mee aan de slag en doen we werkende-weg ervaring op, ontwikkelen we kennis en inspireren we hiermee een groeiende groep van beangstellenden om ermee aan de slag te gaan.

3.1 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix

Publieksbereik en werken aan de maatschappelijke opgaven komen samen in de subsidieregeling 'Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix'. Via deze regeling waarvoor incidentele middelen worden ingezet, maken we het mogelijk voor organisaties in de cultuur-, erfgoed-, sport- of vrijetijdssector om ook met deze onderwerpen aan de slag te gaan. Door financiële middelen beschikbaar te stellen, nodigen we hen uit om verrassende samenwerkingen op te zoeken en buiten de vertrouwde paden te treden. De regeling 'Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix' bouwt voort op de ervaringen en het succes van de regeling *Pilots Levendig Brabant 2023-2024*. Er is kennelijk een grote behoefte om initiatieven te ontplooien die bijdragen aan een levendig Brabant.

Ons ideaalbeeld van Brabant is een bruisende provincie waar iedereen zich thuis voelt en zichzelf kan zijn. Dat kan niet zonder een breed, samenhangend én gevarieerd aanbod van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd. Hiertoe is de regeling [Pilots Levendig Brabant](#) in 2023 en 2024 tweemaal opengesteld. Het subsidieplafond is beide keren fors overvraagd.

De huidige regeling bouwt voort op deze ervaringen. Omdat niet langer sprake is van een pilot is gekozen voor een nieuwe naam. Met de nieuwe titel laten we zien dat de regeling bestemd is voor projecten die de verbinding leggen tussen de sectoren cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd. De regeling zal tweemaal, een keer in 2025 en een keer in 2026, worden opengesteld. Hiervoor worden middelen ingezet die via het bestuursakkoord beschikbaar zijn gesteld.

3.2 Co-creëren en kennis delen

In de uitvoeringsagenda hebben we aangegeven dat 2025 voor zowel publieksbereik als voor het verbinden van Levendig Brabant met maatschappelijke opgaven in het teken zou staan van het uitwerken van een aanpak. Want op beide begeven we ons op relatief onbekend terrein – ook

gelet op de overige provincies in Nederland. In diverse gesprekken die we hierover afgelopen jaar hebben gevoerd kwam een coherent geluid naar voren:

- Door verschillende organisaties is op allerlei manieren al wel ervaring opgedaan;
- Een nieuwe aanpak moet aanvullend zijn aan op wat er al gebeurt;
- Er is zoveel dat we van elkaar kunnen leren.

Zo is gekomen tot een werkwijze waarin het doen en het ervan leren samenkomen. Deze aanpak ziet er schematisch gezien als volgt uit:

- De focus ligt op de praktijk. We gaan aan de slag, er worden projecten uitgevoerd, praktijken ontwikkeld - verderop leest u hoe er in de vier programmalijnen Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd aan wordt gewerkt.

We doen dat in co-creatie. Co-creëren betekent letterlijk samen-creëren. Deze werkwijze gaat uit van gezamenlijke verantwoordelijkheid en gedeeld eigenaarschap. We vinden co-creatie belangrijk, omdat juist het samenbrengen van kennis en vaardigheden vanuit de diverse betrokkenen en daarmee verschillende invalshoeken leidt tot nieuwe inzichten, oplossingen en werkvormen – die nodig zijn om publieksbereik en de maatschappelijke opgaven verder te brengen.

- We staan daarbij soms ook bewust even stil om te leren van wat er gebeurt. Want doen is belangrijk, maar ervan leren evenzeer. In onze aanpak is ook het leren daarom een collectieve activiteit: soms staan we bewust even samen stil. Door zo’n gezamenlijke reflectieve houding in te bouwen, leren we van wat er gebeurt. Hiervoor ontwikkelen we aantrekkelijke en eenvoudige manieren om on the job te leren van wat er gebeurt. We werken daarbij adaptief. Zo kunnen geleerde lessen in het vervolg worden meegenomen.

Communicatie is belangrijk voor het leren. Het geleerde is in de eerste plaats relevant voor de direct betrokkenen én hun omgeving. Door aandacht te besteden aan communicatie, zorgen we ervoor dat de lessen doorgegeven worden. En de impact ervan neemt toe, wanneer we de lessen daarnaast ook actief in relevante netwerken delen. Zo kan er ook in bredere kring van geleerd worden en kunnen de voorbeelden inspiratie zijn. We werken daarom aan een programma-brede communicatie- en netwerklijn, waarbij we zoveel mogelijk bestaande kanalen en netwerken benutten, maar daarnaast ook zeker zelf mensen en organisaties bij elkaar roepen om mooie voorbeelden te kunnen delen.

Expositie

Met de expositie die van 1 tot 22 september 2025 in de hal van het provinciehuis te zien is, vertellen we over het Waterkabinet, een serious game ontwikkeld door Studio Inscape en de design challenge 'Ondersteboven van water in de Henriëttewaard' die Kunstloc Brabant samen met De Alliantie Zuiderwaterlinie, Staatsbosbeheer, NVTL, TU Delft, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Waterschap Aa en Maas, Gemeente 's-Hertogenbosch en de Provincie heeft georganiseerd. Twee voorbeelden hoe creativiteit is ingezet bij de wateropgave. In het verlengde van de expositie is op 15 september een thema-avond georganiseerd waarbij o.a. Floris Alkemade en de waterschappen gesprek gaan over de betekenis van zo'n ontwerpende aanpak. U heeft een uitnodiging ontvangen.

In de volgende twee alinea's gaan we uitgebreider in op de opgaven publieksbereik (3.3) en bijdragen aan maatschappelijke opgaven (3.4).

3.3 Publieksbereik

Publieksbereik gaat over de activiteiten van organisaties om een meer divers publiek te bereiken dat actief en passief gebruik maakt van hun aanbod. Recente gegevens over cultuur- en sportbezoek laten zien dat oudere mensen, vooral vanaf 65 jaar, duidelijk minder gebruikmaken van culturele activiteiten, erfgoed en bibliotheken. Laagopgeleiden zijn als groep die het minst betrokken bij deze activiteiten. Ook zien we dat mensen in niet-stedelijke gebieden minder gebruik maken van cultuur en bibliotheken dan mensen in stedelijke gebieden. Dit verschil is aanwezig, maar minder uitgesproken dan het verschil met betrekking tot leeftijd en opleidingsniveau.

In de uitvoeringsagenda is opgenomen dat we in 2025 een *Agenda Publieksbereik* opstellen om de sectoren cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd te ondersteunen bij het verbeteren van het publieksbereik. De nadruk is hierbij gelegd op het bereiken van nieuwe doelgroepen, het verdiepen van de relatie met het publiek en het duurzaam verankeren van deze werkwijze binnen de vier sectoren. Onderdeel van de Agenda is dat de uitvoeringsorganisaties hiervoor gezamenlijk een roadmap maken waarin de activiteiten van elk en samen worden benoemd die worden ondernomen om het publieksbereik in de vier sectoren te versterken. Elke sector legt zijn eigen focus:

- Cultuur: inclusief kunst- en cultuuraanbod, buurtcultuurregeling, cultuureducatie;
- Erfgoed: erfgoedparticipatie, -educatie en publieksprogramma's;
- Sport: stimuleren van sportdeelname, inclusieve sportinitiatieven;
- Vrijetijd: versterken van recreatief en toeristisch aanbod.

Daarnaast wordt de komende jaren samengewerkt aan:

- **Duurzaam verankeren van publieksbereik** bij organisaties die direct publiekscontact hebben. Het doel is méér én andere inwoners te activeren en te binden aan het brede Brabantse aanbod. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijk instrumentarium en een methodiek voor publieksontwikkeling, gekoppeld aan de gekozen doelgroep(en) en maatschappelijke thematiek. In het najaar van 2025 worden vraagstelling en doelgroep gedefinieerd, het plan van aanpak uitgewerkt, teams gevormd en een collectieve thematiek gelanceerd. In 2026 vindt een pilotjaar plaats; daarop volgt opschaling en borging.
- **Publieksbereik in de praktijk**, waarin organisaties en instellingen in de sectoren cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd (CESV) worden ondersteund in de gezamenlijke kennisontwikkeling.

Het doel is het structureel verbeteren van het bereik door bij te dragen aan de bewustwording over het belang van publieksontwikkeling, de kennis structureel in te bedden in de vier sectoren en uitwisseling te faciliteren. Deze actielijn hanteert een leerlijn in vier fases: van bewustwording naar duurzaam inbedden in de organisatie. De inzet richt zich onder meer op praktijkgerichte pilots, sector-overstijgende samenwerking en het versterken van het leren van projecten. Daarbij wordt aangesloten op de bestaande kennislijnen die zijn ontwikkeld door de vier sectoren, met als doel kennis maximaal te combineren en overlap te minimaliseren. Ook wordt onderzocht hoe er systematisch geleerd wordt van projecten.

- **Het verbeteren van de monitoring** om beter inzicht te krijgen in het huidige publieksbereik binnen de sectoren. We streven ernaar de data onder andere via een te ontwikkelen dashboard beschikbaar te maken voor de organisaties in de sectoren. Tegelijkertijd volgen we met behulp van tweejaarlijkse kwalitatieve rapportages de stappen die organisaties momenteel al zetten om aandacht voor publieksbereik, het versterken van innovatie en het bijdragen aan maatschappelijke opgaven (zie volgende paragraaf) te monitoren.

Het vergroten en verbreden van publieksbereik in de praktijk

Hoe bereiken we meer en meer verschillende Brabanders met kunst, cultuur en erfgoed? Hoe spreken we andere publieksgroepen aan en nemen we drempels weg? Het verbreden van het publiek van theaters en musea was doel van de regeling Stimulans Publieksbereik voor musea en theaters waarvoor in 2023 eenmalig €1 miljoen beschikbaar was. Met deze subsidie hebben we mooie initiatieven kunnen ondersteunen. Lees [hier](#) de inspirerende verhalen van Brabantse musea en theaters over hoe zij hun publieksbereik hebben vergroot met behulp van de ondersteuning van de provincie.

3.4 Bijdragen aan maatschappelijke opgaven

Tweede focus voor deze bestuursperiode betreft het bijdragen aan maatschappelijke opgaven en het benutten van de kracht van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd daarbij.

Cultuur, verbeelding en creativiteit hebben het vermogen om onvoorstelbare zaken voorstelbaar te maken en ontwerp kan nieuwe mogelijkheden creëren. Voor erfgoed geldt het verleden een inspiratie kan zijn voor toekomstige ruimtelijke opgaven. Sport zet zich in om bewegen meer vanzelfsprekend te maken en draagt zo bij aan (positieve) gezondheid. En steeds meer wordt gezien dat vrijetijd niet alleen economische maar ook maatschappelijke waarde creëert.

Door onze sectoren te verbinden met de maatschappelijke opgaven, willen we deze bijzondere krachten inbrengen als verrassende en misschien zelfs onmisbare ingrediënten op zoek naar nieuwe inzichten, werkwijzen en oplossingen voor de maatschappelijke opgaven waar we als provincie dagelijks mee bezig zijn, omdat we ervan overtuigd zijn dat deze aanpak breed zijn vruchten afwerpt. We zetten zo nieuwe stappen richting nieuwe oplossingen; het biedt cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd mogelijkheid om maatschappelijke impact te tonen en we versterken hiermee de creatieve sector in Brabant vanuit een meer economische invalshoek.

Elk van de programmalijnen Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd heeft hierin een eigen aanpak en focus. De resultaten worden via de gezamenlijke communicatie- en netwerklijn verder gebracht.

Cultuur geeft vorm aan het onvoorstelbare

Vanuit de programmaliijn Cultuur werken we komende jaren aan het verbinden van creatieve professionals met onze maatschappelijke opgaven. Al doende ervaren we zo in de praktijk of en hoe creativiteit, inspiratie, verhalen, verbeelding en ontwerpkracht van toegevoegde waarde zijn en doen we als overheid ervaring op als opdrachtgever voor de creatieve industrie en het werken in co-creatie om zo onze maatschappelijke opgaven verder brengen. Op die manier ontwikkelen we stap voor stap aan een groeiende markt voor creatieve professionals die hun creativiteit willen loslaten om aan onze maatschappelijke opgaven mee te werken. Want eenmaal ervaren –zo is de hoop en verwachting– zullen we ook bij nieuwe vraagstukken op zoek gaan creatieve input.

Verbeeldingskracht is geen luxe, maar noodzaak

Het inzetten van creatieve denkers die ons te helpen om voorbij bestaande patronen te kijken en nieuwe mogelijkheden te zien: in twee pilots hebben we daar de afgelopen jaren ervaring mee opgedaan. In Brabant gaat beter gaat het over de vraag hoe jongeren te betrekken bij het nadenken over de gezondheid van jongeren. In Het Waterkabinet gaat het over waterveiligheid. Via het E-zine [Verbeeldingskracht voor onze opgaven](#) hebben u hierover onlangs over deze projecten geïnformeerd. En vergelijkbaar met deze aanpak, verwachten we oktober 2025 met het volgende vraagstuk aan de slag te gaan, dat gaat over energierechtvaardigheid.

Naast het inzetten van creatieve professionals, zoeken we naar manieren om expliciet ook jonge makers aan te spreken. Want Brabant heeft verschillende vakopleidingen waar creatieve professionals voor de creatieve industrie, onder andere aan design, ontwerp, AV/film/animatie en gaming, worden opgeleid. Deze sectoren willen we in Brabant versterken, juist door die verbinding te maken met de maatschappelijke vraagstukken. We verkennen momenteel mogelijkheden om studenten aan het eind van hun opleiding of recent afgestudeerden die aan het begin staan van hun loopbaan, bekend te maken met het werken aan maatschappelijke opgaven. Om hen te laten kennismaken met de provincie als mogelijke opdrachtgever en waardoor ze Brabant kunnen gaan ervaren als een interessante plek met mogelijkheden om zich te vestigen en een beroepspraktijk te ontwikkelen. Studenten en young professionals zijn immers de professionals van (over)morgen. Er worden momenteel gesprekken gevoerd met de Brabantse vakopleidingen om te kijken wat wij hierin de komende jaren zouden kunnen betekenen.

Erfgoedverhalen als inspiratie bij ruimtelijke vraagstukken

De Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) is een instrument om nog zichtbare cultuurhistorische waarden in ons landschap in beeld en onder de aandacht te brengen, om deze zoveel mogelijk te behouden en versterken. De kaart werd tot voor kort voornamelijk benut bij de begeleiding en advisering van de ruimtelijke plannen, om te beoordelen in hoeverre plannen voor gebiedsontwikkeling respectvol omgaan met in het landschap nog zichtbaar zijnde historie. Nu de CHW in relatie met de Omgevingsverordening is geactualiseerd, kan de kaart beter dan voorheen ook al in de fase van het maken van gebiedsplannen als inspiratiebron dienen. We zetten ons de komende jaren daarom proactief in om gebiedspartners zoals gemeenten, waterschappen, de grote terrein-beherende instanties en erfgoedinstellingen kennis te laten maken met de CHW als inspiratiebron, zodat de kennis over het erfgoed bij het maken van omgevingsplannen al vanaf het begin onderdeel gaat uitmaken.

Het verleden als inspiratie bij ruimtelijke vraagstukken

Van oudsher was het landgebruik op een specifieke plek veelal afgestemd op de fysieke eigenschappen van de bodem en de beschikbaarheid van water ter plekke. Denk aan de bewoning op de beekdalflanken, bolle akkers, vloeuweidesystemen en overlaatgebieden: men

hield op voorhand rekening met (on)mogelijkheden. Met de schaalvergroting zijn deze relaties vaak verloren gegaan. Nu we ons geconfronteerd zien met bijvoorbeeld klimaatveranderingen, kan de historische kennis die gestoeld is in de gebruiken van toen, opnieuw van waarde zijn. Zo kan er een win-win ontstaan.

Twee actuele voorbeelden waarin verleden, heden en toekomst op een goede manier zijn samengebracht, zijn het [watermolenlandschap](#) in het stroomgebied van De Dommel waarin de historische kwaliteiten van het beekdalsysteem wordt benut voor klimaatadaptatie. En het project [Waterharmonica](#) bij Tilburg, waarin een oud waterzuiveringssysteem wordt getransformeerd tot een innovatief systeem voor waterbeheer met ecologische en cultuurhistorische waarde.

Sport en beweegarmoede

Vanuit Sport zetten we ons in om mensen met bewegingsarmoede te stimuleren tot duurzaam bewegen. Zo dragen we bij aan gezondheid en brede welvaart. In samenwerking met het BrabantSportFonds organiseren we hiertoe jaarlijks een thema-challenge. In een challenge worden organisaties uitgedaagd om inspirerende aanpakken te ontwikkelen die een positieve bijdrage leveren aan het beweeggedrag van een specifieke doelgroep. De aanpak moet goed lokaal geborgd zijn en na de financiële hulp in de opstartfase zelfstandig verder kunnen. Onderdeel van de aanpak is ook dat de successen, om navolging te stimuleren, breed onder de aandacht van onder meer gemeentes worden gebracht. Zo ontstaan nieuwe werkwijzen die anderen kunnen inspireren en uitdagen om mee te doen.

In elke challenge een specifieke doelgroep centraal staat. De doelgroep wisselt dus per jaar en de challenge richt zich dit jaar op bewoners van zogenoemde aandachtswijken. Hiermee worden wijken bedoeld waar diverse maatschappelijke problematieken samenvallen, van lagere arbeidsparticipatie tot een lagere levensverwachting. Uit diverse onderzoeken blijkt dat bewoners van deze aandachtswijken gemiddeld genomen onvoldoende bewegen. Meer bewegen kan bijdragen aan een betere gezondheid en tegelijkertijd aan bijvoorbeeld meer sociale cohesie en een hogere leefbaarheid. De challenge sluit daarmee aan en zoekt naar antwoorden voor het vraagstuk hoe de groeiende ongelijkheid in de samenleving te verminderen.

Vrijetijd als maatschappelijke waarde

De vrijetijdssector werd in het verleden vooral belangrijk gevonden vanuit het perspectief van de vrijetijdseconomie: het was een sector waarmee geld verdiend werd. Het perspectief op de betekenis van de vrijetijdssector heeft zich de afgelopen jaren verbreed. De sector wordt steeds meer gezien als een sector die naast economische ook maatschappelijke waarde creëert.

Ommetjes

Neem het Routebureau. Zij houdt zich niet alleen bezig met Brabantse belevingsroutes bedoeld voor toeristen, ook de zogenaamde 'ommetjes' krijgen steeds meer aandacht en deze zijn juist bedoeld voor de locals, als uitnodiging en handreiking om in je eigen omgeving in beweging te komen en er even op uit te gaan.

Naast oog voor de maatschappelijke waarde, ontstaat er een groeiend bewustzijn dat de vrijetijdssector ook maatschappelijke kosten met zich meebrengt. Waar het tien jaar geleden nog vrij geaccepteerd was om als dorp, stad of regio groei van recreatie en toerisme na te streven, wordt daar nu meer gedifferentieerd naar gekeken en is er meer aandacht voor de impact van die bezoekers op de fysieke leefomgeving.

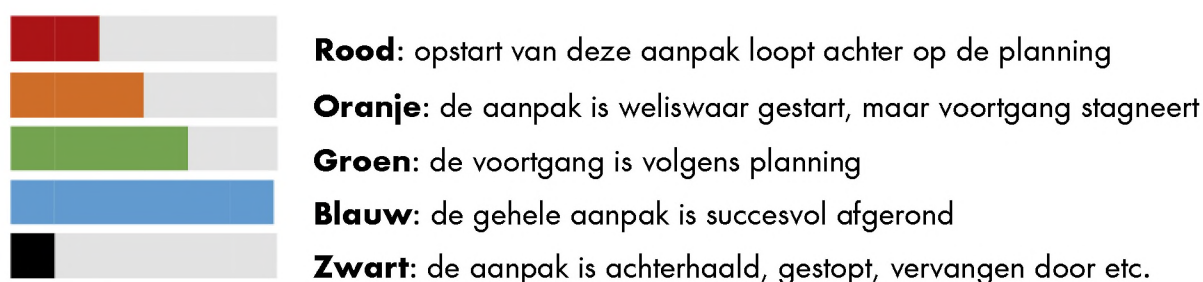
Voor onze provincie geldt dat de vrijetijdssector Brabant onmiskenbaar economische kansen biedt. Denk aan werkgelegenheid en aan de versterking van het culturele profiel van de regio dat van belang is voor ons vestigingsklimaat. Maar het brengt daarnaast ook druk met zich mee op natuur, infrastructuur en leefomgeving. Vanuit Levendig Brabant zoeken we daarom naar een eerlijke verdeling van lasten en lusten, waarbij het welzijn van de Brabander centraal staat. Dit doen we onder andere door bezoekersstromen te spreiden, door bewoners actief te betrekken en impact continu te monitoren. Zo willen we toerisme en recreatie inzetten als kracht voor brede welvaart in Brabant, dus met behoud van de typische Brabantse leefkwaliteit, gastvrijheid en natuurwaarden.

Sturen van bezoekers

Brabant Partners is momenteel leadpartner van het Europese project MONA dat gaat over het duurzaam spreiden van recreatiedruk in natuurgebieden. Met de pilot [WandelStarter](#) loopt Brabant hierin voorop. Via deze website vinden wandelaars de ideale startpunten voor een wandeling in Brabant: plekken met goede parkeermogelijkheden, vanaf waar bewegwijzerde wandelroutes met een lengte tot maximaal 10 km zijn uitgezet. Via het gebruik worden bezoekersstromen tegelijkertijd nauwkeurig in beeld gebracht.

4 Uitvoering per programmaliijn in beeld

Het grootste deel van ons werk wordt uitgevoerd in de vier programmaliijnen Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd. Vanuit sectorale activiteiten wordt gewerkt aan de overstijgende ambities en de vier hoofddoelen. In dit hoofdstuk presenteren we u de stand van zaken per programmaliijn. Een kleurcode geeft voor elke in de uitvoeringsagenda opgenomen prestatie aan hoe het ervoor staat en per programmaliijn worden vervolgens enkele in het oog springende resultaten kort toegelicht.

4.1 Programmaliijn Cultuur

In de uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024 – 2027 zijn voor cultuur acht subdoelen geformuleerd. Zoals de status van de voortgang laat zien, verloopt de uitvoering over het algemeen conform verwachting. Uitzondering hierbij is het versterken van de professionele kunsten. Onder de tabel een korte toelichting hierop. En om niet voorbij te gaan aan wat goed ging, lichten we daarnaast twee resultaten kort toe: amateurkunst en de regeling inclusief kunst- en cultuuraanbod.

Prestaties Cultuur	Voortgang
Versterken professionele en amateurkunsten	
Ondersteunen bibliotheken	
Stimuleren van de ontwikkeling van inclusief cultuuraanbod	
Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs	
Versterken van design, ontwerp en AV/film	
Vergroten van private financiering in de cultuursector	
Bijdragen aan toptalentontwikkeling	
Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht	

Professionele kunsten

In juli 2024 zijn 53 professionele kunstinstellingen gehonoreerd binnen de regeling Hedendaagse cultuur Noord-Brabant, paragraaf 1 professionele kunsten; meer dan het aanvankelijke aantal instellingen in 2021-2024. Daarnaast zijn er dit jaar op basis van de afgeronde deel van de bezwaarprocedure aanvullend vier instellingen gehonoreerd, waarmee op dit moment in totaal 57 instellingen zijn gehonoreerd. In totaal ondersteunen wij deze instellingen voor een bedrag van € 34,9 mln. Hiermee kunnen zij in de periode 2025-2028 opnieuw een kleurrijk pakket van hoogstaande culturele activiteiten in onze provincie laten zien.

De regeling is sterk overvraagd. Een groot aantal partijen die niet waren gehonoreerd heeft bezwaar aangetekend. Deze procedure kost meer tijd dan verwacht en loopt in 2025 nog. Wij zijn er niet in geslaagd om de benodigde besluiten binnen de wettelijke termijnen te nemen. Hierover hebben wij uw Staten naar aanleiding van statenvragen op 25 mei jl. geïnformeerd. (Zie: [Beantwoording schriftelijke vragen cultuursubsidies Noord-Brabant](#))

Amateurkunst

De provincie Noord-Brabant investeert in de periode van 2025 tot en met 2028 ruim € 2,75 miljoen in amateurkunst. Het geld gaat naar 26 Brabantse instellingen, 7 meer dan 4 jaar geleden. De initiatieven zorgen voor een breed en divers aanbod amateurkunst in de hele provincie. De subsidie is toegekend aan initiatieven op het gebied van beeldende kunst/visuele kunsten (3), instrumentale en vocale muziek (9), dans (3), urban (1), theater (9) en literatuur (1). De commissie beoordeelde de aanvragen op artistieke kwaliteit, bijdrage aan het Brabantse cultuursysteem, zakelijke professionaliteit en aanpak van het werven van (nieuw) publiek. De geselecteerde initiatieven zorgen samen voor een mooi, breed en divers aanbod. Ze hebben daarbij oog voor het bereiken van een groot publiek. Dit alles sluit nauw aan bij ons beleid om meer Brabanders in aanraking te laten komen –als beoefenaar of bezoeker– met kunst en cultuur.

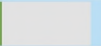
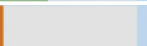
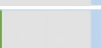
Regeling inclusief kunst- en cultuuraanbod

Een belangrijk speerpunt in het beleidskader en de uitvoeringsagenda Levendig Brabant is dat iedereen kan deelnemen aan kunst en cultuur. Dat doen we altijd samen, in dit geval samen met makers en culturele organisaties in onze provincie. We steunen initiatieven die een breed en divers publiek aanspreken via de subsidieregeling Levendig Brabant, paragraaf 3: Inclusief kunst- en cultuuraanbod. Deze regeling werd in 2024 voor het eerst opengesteld en zal tot en met 2027 jaarlijks beschikbaar zijn. In 2024 werden 38 projecten ondersteund die kunst en cultuur toegankelijk maken voor groepen die nu niet of moeilijker bereikt worden. In september 2025 vindt de tweede openstelling plaats.

4.2 Programmaliijn Erfgoed

In de uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024 – 2027 zijn voor erfgoed vijf subdoelen geformuleerd. Zoals de status van de voortgang laat zien, verloopt ook hier de uitvoering over het algemeen conform verwachting, hoewel we bij het beheer van onze collectie enige vertraging hebben. Deze lichten we hieronder kort toe en daarnaast staan we stil bij twee behaalde successen, te weten het Brabants Kloosterpad en de herziene Cultuurhistorische Waardenkaart.

Prestaties Erfgoed	Voortgang
• Vertellen van de verhalen van Brabant	
• Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed	

• Versterken van erfgoedparticipatie (nieuw publiek bereiken)		
• Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties		
• Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven		

Brabant Collectie

Het beheren, presenteren en ontsluiten van de collecties is in principe op orde. De voortgang staat desondanks op oranje, omdat het vaststellen van een collectie-aanpak voor de provinciale collecties al in 2024 was gepland. Insteek van deze aanpak is meer focus in het collectioneren en meer samenwerking tussen de collectie beherende instellingen, om zo het publieksbereik te vergroten. We willen de consequenties van hernieuwde afspraken met de beherende instellingen, en dan met name Tilburg University voor de Brabant-Collectie, laten landen in de collectie-aanpak. De gesprekken hierover lopen nog en worden naar verwachting in 2025 afgerond. De provinciale collectie-aanpak volgt dan in 2026.

Kloosterpad

In 2024 en 2025 is vanuit de programmalijnen Erfgoed en Vrijetijd verder gebouwd aan het [Brabants Kloosterpad](#). In februari 2024 heeft de provincie om de samenwerking rond het Kloosterpad te borgen, een samenwerkingsovereenkomst getekend met VisitBrabant (inmiddels bekend als Brabant Partners) en de Vereniging Samenwerkende Kloosters in Nederland. In mei 2025 vond in Megen de opening plaats van 25 kloosterfietsroutes, bewegwijzerde paden langs 50 kloosters en 500 kapellen door de hele provincie. Hiermee bestaat het Brabants Kloosterpad nu uit ruim 330 kilometer etappe-wandelingen en rondwandelingen langs tientallen kloosters en abdijen in Noord-Brabant en laten we zien hoe eeuwenoude kloosterwaarden als stilte, eenvoud en aandacht opnieuw betekenis krijgen in het Brabant van nu.

Het Kloosterpad is ook onder de noemer van de programmalijn Vrijetijd aan te merken zijn als een succes. Door de forse uitbreiding biedt de route Brabanders en bezoekers inmiddels meer dan 700 kilometer aan bewegwijzerde paden langs 50 kloosters en 500 kapellen verspreid over de hele provincie en hiermee biedt Noord-Brabant het grootste aanbod aan fiets- en wandelroutes binnen het thema kloosterleven in de Benelux.

Cultuurhistorische Waardenkaart

De Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant (CHW) kwam in hoofdstuk twee al aan bod. De CHW is in juni 2025 grondig herzien. Hiermee is het instrument weer volledig actueel en beter toegankelijk gemaakt. Op de CHW staan cultuurhistorische erfgoedwaarden die qua schaalniveau, uniciteit en kwetsbaarheid van provinciaal belang zijn. Deze erfgoedwaarden dragen in hoge mate bij aan de omgevingskwaliteit van Brabant. Voor de herziening is de informatie over de cultuurhistorisch waardevolle gebieden geactualiseerd. De kaart biedt nu de meest actuele informatie voor gemeenten bij het opstellen van omgevingsplannen en om initiatiefnemers te ondersteunen bij het maken van ruimtelijke plannen. Bij majeure projecten bij de inrichting van het landschap en maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie of klimaatadaptatie is de CHW een waardevolle en essentiële bouwsteen bij de inrichting van het landschap. De CHW is te bekijken via www.brabant.nl/chwkaart.

4.3 Programmalijn Sport

In de uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024 – 2027 zijn voor sport vijf subdoelen geformuleerd. Zoals de status van de voortgang laat zien, verloopt de uitvoering conform verwachting. Om ook hier niet voorbij te gaan aan wat goed ging: in hoofdstuk 3 zijn de *thema-challenges* al aan bod geweest. Hieronder lichten we het project 'Basisschool in Beweging-award' kort toe.

Prestaties Sport	Voortgang	
Stimuleren topsportevenementen met maatschappelijke impact		
Vergroten mogelijkheden voor uniek-sporten/-sporters		
Versterken innovatie in de sport		
Bijdragen aan de ondersteuning van topsporttalenten		
Stimuleren dat Brabanders bewegen		

Basisschool in Beweging-award

In lijn met het bestuursakkoord en de motie M42-2024, wordt het project 'Basisschool in Beweging-award' gelanceerd om bewegingsarmoede van kinderen terug te dringen. Het project dat uitgevoerd wordt door Fontys Hogeschool Sport en Bewegen, geeft de basisscholen inzicht en stimuleert om bewegen structureel te integreren in de schooldag. Het project zal gedurende drie schooljaren (2025-2028) worden uitgevoerd met jaarlijks een award-uitreiking voor 3 scholen en begeleiding van Fontys voor de basisscholen om bewegen te implementeren in de schooldag.

4.4 Programmalijn Vrijetijd

In de uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024 – 2027 zijn voor Vrijetijd twee subdoelen geformuleerd. En zoals onderstaande update laat zien, verloopt ook hier de uitvoering over het algemeen conform verwachting. Hierboven is het Kloosterpad al kort toegelicht. We maken hiervan gebruik om u hieronder mee te nemen in de plannen voor een nieuwe Brabantse campagne.

Prestaties Vrijetijd	Voortgang	
Vergroten van de bekendheid van het aanbod		
Vergroten en verbeteren van het aanbod		

Brabant-campagne 2025 - 2027

Na de succesvolle campagne 'Hier moet je zijn in Brabant' heeft Brabant Partners (voorheen VisitBrabant) begin 2025 samen met een aantal partners voor de komende jaren een nieuwe [internationale campagne voor Brabant](#) ontwikkeld en opgestart waarmee Brabant Partners de spotlight zal zetten op Goed Leven. Deze jaarronde campagne richt zich met name op de Duitse en Vlaamse markt. Deze bezoekers houden het voorzieningenniveau voor de regio's op peil en zijn daarom cruciaal. Inmiddels zijn ook vele kleine ondernemers, kleinere gemeenten en regio's aangesloten op de campagne.

4.5 Samen maken we Brabant

Wanneer we rapporteren over onze voortgang, dan hechten we eraan om niet onvermeld te laten dat we onze resultaten als provincie nooit alleen realiseren. Want één ding moge duidelijk zijn: een levendig Brabant kunnen we alleen samen maken. Bij twee partnergroepen staan we wat nadrukkelijker stil: onze uitvoeringsorganisaties en gemeenten.

Uitvoeringsorganisaties

Om te beginnen hebben we voor de realisatie van onze ambities naast middelen veel capaciteit en kennis nodig. We werken daarom nauw samen met onze uitvoeringsorganisaties en uitvoeringpartners. Zij zijn onze voelsprietten in de samenleving en leveren daarnaast een belangrijk deel van de benodigde capaciteit, zowel voor wat betreft het uitvoeren van onze reguliere werkzaamheden als met betrekking tot de twee centrale opgaven. Daarbij is het onze taak om te zorgen voor een goede aansturing van en afstemming met deze organisaties. We hebben daarom accounthouders voor al onze uitvoeringsorganisaties. Zij bewaken de lange lijn in de samenwerking. Daarnaast zijn er langs de inhoudelijke lijnen diverse tijdelijke, soms ad-hoc afstemmingsoverleggen en samenwerkingen.

We zijn over het algemeen tevreden over de samenwerking met onze uitvoeringsorganisaties. We onderzoeken momenteel of en hoe de jaarlijkse cyclus van werkplannen en jaarverslagen zoveel als mogelijk kan worden beperkt.

Directeurenoverleg

Naast de hierboven genoemde bilaterale afstemmingen en overleggen die we als provincie met elk van de uitvoeringsorganisaties en -partners onderhouden, organiseren we zo'n twee- à driemaal per jaar een directeurenoverleg. Dit is een bestuurlijk overleg dat we met name inzetten om de onderlinge samenwerking en kennisuitwisseling tussen de organisaties te bevorderen. Een eerste succes dat hieruit voortkomt, is de gezamenlijke Agenda Publieksbereik waarover u in hoofdstuk 3 bent geïnformeerd.

Rijk en gemeenten

Om een levendig Brabant te realiseren, zijn de inzet van gemeenten en Rijk onmisbaar. Via IPO met name wordt afstemming gezocht met het Rijk. Daarbij gaat komend jaar bijzondere aandacht uit naar de stelseldiscussie in het culturele domein. De Brabantse gemeenten, groot en klein(er) zijn misschien wel het belangrijkste voor het realiseren van een levendig Brabant. Zij vormen tevens een belangrijke groep om te betrekken in het communicatie- en netwerklijn waarover we in hoofdstuk 3 berichten.

Midstad

Wat betreft afstemming met Brabantse gemeenten kennen we het BrabantStad overleg waarin de provincie en de B7 elkaar treffen. Vergelijkbaar is een college-breed afstemmingsoverleg met Midstad gestart; een samenwerking tussen de Brabantse middelgrote gemeenten Bergen op Zoom, Maashorst, Waalwijk, Etten-Leur, Geldrop-Mierlo, Veldhoven, Land van Cuijk, Meierijstad en Oosterhout.

Samen met Midstad zoeken we naar manieren om te komen tot betere uitwisseling van informatie en samenwerking. We zijn daarom een ambtelijke verkenning gestart om te kijken hoe we samenwerking tussen de gemeenten onderling en met de provincie op gebied van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd kunnen verbeteren. Want als provincie kunnen en zullen we geen gemeentelijke

taken overnemen, maar we willen wel kijken hoe we elkaar zo goed mogelijk aanvullen. Want het is ontegenzeggelijk dat gemeenten en provincie elkaar nodig hebben om Brabant levendig te maken en houden. Daarbij geldt over het algemeen dat wij als provincie voorzien in impulsen; het mogelijk maken van grotere initiatieven met een bovenlokale betekenis. En daarnaast zetten we de thema-challenges van sport en regelingen zoals 'Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix' en 'inclusief kunst- en cultuuraanbod' in waarmee kleinere initiatieven kunnen worden gehonoreerd en ook via het Cultuurfonds worden kleinere, lokale initiatieven mogelijk gemaakt. Om daadwerkelijk initiatieven van de grond te krijgen, zijn initiatiefnemers nodig en op gebied van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd zijn dit vaak maatschappelijke organisaties en verenigingen die veelal ondersteuning van gemeenten nodig hebben. Denk bijvoorbeeld aan sportverenigingen en -accommodaties, club- en buurthuizen, podia en oefenlokalen – vaak broedplaatsen voor lokaal initiatief.

4.6 Spreiding over Brabant

Tot besluit van dit hoofdstuk en tevens als afronding van deze inhoudelijke toelichting over 2024 geven we uitvoering aan de toezegging dd. 30 augustus 2024 om inzichtelijk te maken waar in Noord-Brabant de middelen van de Uitvoeringsagenda Levendig Brabant worden verdeeld. We beschouwen de toezegging hiermee als afgedaan.

We hebben hiervoor geïnventariseerd in welke gemeenten in 2024 provinciale middelen van het programma Levendig Brabant zijn 'geland'. De resultaten zijn weergegeven in kaarten waardoor een indicatief beeld ontstaat hoe de middelen uit het programma over de provincie in 2024 zijn verdeeld. Uitgangspunt was om in kaart te brengen in welke gemeente provinciale middelen daadwerkelijk 'landen' en daarom is zo goed mogelijk gekeken in welke gemeente of gemeenten een activiteit daadwerkelijk plaatsvindt. Er is niet alleen gekeken naar de vestigingsplaats van ontvangers, en soms is een verlening evenredig verdeeld over meerdere gemeenten. Wanneer dit niet mogelijk bleek omdat de activiteit niet locatie-gebonden is –denk bijvoorbeeld aan de ondersteuning van onze uitvoeringsorganisaties of een campagne door Brabant Partners– dan zijn bijdragen op basis van het aantal inwoners naar rato over de gemeenten verdeeld.

Onderstaand vindt u twee kaarten met daarin de geografische vertaling van de verzamelde data:

- Kaart 1: Bijdrage vanuit Levendig Brabant per gemeente
- Kaart 2: Bijdrage vanuit Levendig Brabant per gemeente per inwoner

In de bijlage zijn kaarten opgenomen waarin de spreiding per sector in beeld is gebracht.

Noties vooraf

- Voor een uitvoerbare inventarisatie was het belangrijk om tot een goede afbakening te komen. In deze inventarisatie zijn alleen subsidies meegenomen die zijn verleend in 2024. Het is daarom een momentopname. We gaan dit jaarlijks inventariseren, waardoor gaandeweg een steeds genuanceerder beeld ontstaat.
- Bij de verwerking van de data is gewerkt met een aantal aannames. Dit was nodig om de inventarisatie uitvoerbaar en duidelijk te houden. Zo is bijvoorbeeld in geval van meerjarige regelingen, het totaalbedrag evenredig verdeeld over de looptijd van de regeling. En wanneer activiteiten in verschillende gemeenten zijn uitgevoerd, is het verleende bedrag

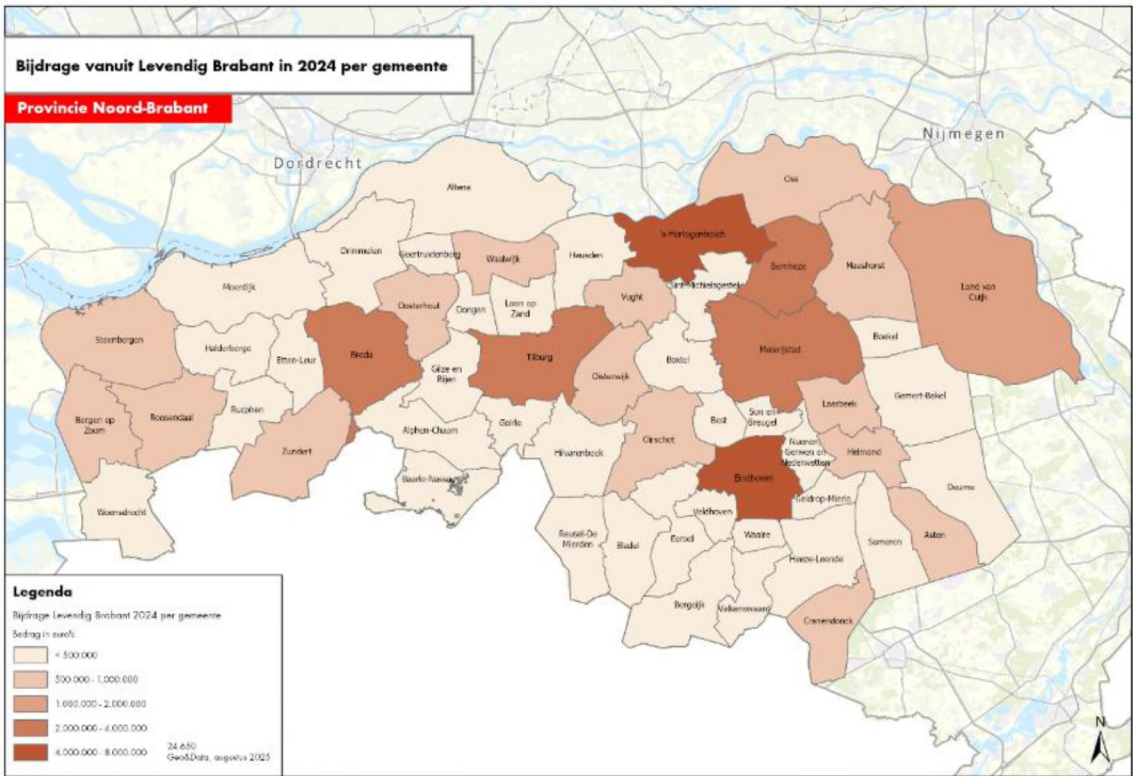
gedeeld door het aantal betrokken gemeenten. Gevolg is dat alleen een indicatief beeld kan worden gegeven.

- Ook dienen de verschillende regelingen waaruit het kaartbeeld is opgesteld, verschillende doelen en domeinen. Een optelling van de verschillende regelingen en bedragen is zodoende enkel indicatief en geeft geen informatie over wat deze middelen precies als doel hebben op de betreffende locatie.
- Op basis van de huidige inventarisatie is het niet mogelijk om een fijnmaziger beeld te geven. Hiervoor zou aanvullend onderzoek vereist zijn en mogelijk ook aanvullende data verzameld moeten worden.
- We merken op dat gewaakt moet worden voor het idee dat geld dat in een bepaalde gemeente landt, alleen daar effect heeft. Hoewel voorzieningen en activiteiten op een specifieke locatie plaatsvinden, komen deze doorgaans ten goede aan inwoners in de bredere omgeving - mogelijk zelfs uit het hele land. Mensen hebben namelijk de bereidheid om ergens voor te reizen.
- Een deel van de regelingen/verleningen is niet aan een specifieke gemeente of locatie toe te schrijven, doorgaans vanwege de aard van de regeling. Dit is ook terug te zien in de mate waarin de provinciale middelen lokaal 'landen'.

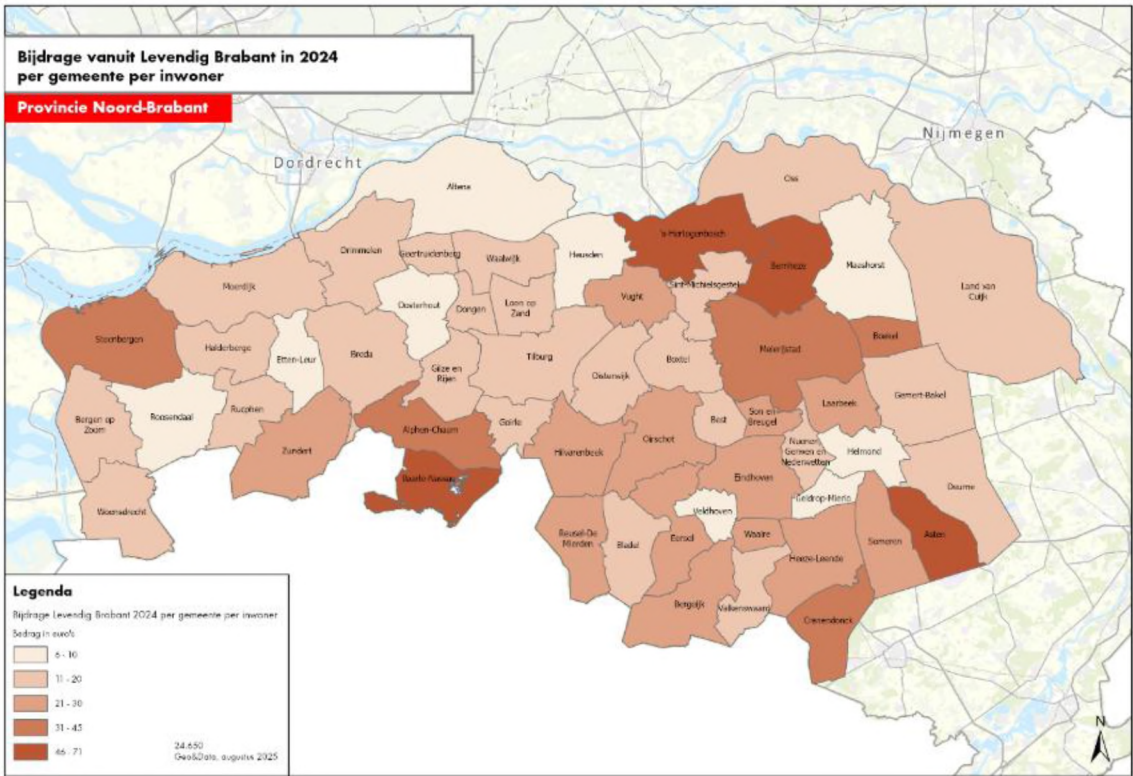
Inhoudelijke observaties

- Voor 47% van de bijdragen kon geen locatie worden bepaald. Dit sluit aan bij onze rol als midden-bestuur, waarbij veelal nadrukkelijk gekeken en beoordeeld wordt of een initiatief niet te lokaal is.
- Kleinere of dunbevolkte gemeenten kunnen relatief hoog scoren wanneer zij voor één of enkele omvangrijke projecten ondersteuning ontvangen (bijvoorbeeld voor erfgoed of sportevenementen). Dit kan incidenteel zijn en hoeft geen structureel patroon te vormen.
- Inwoners van gemeenten die minder hoog scoren, kunnen mogelijk indirect gebruik maken van provinciaal gesubsidieerde voorzieningen in andere gemeenten. De kaarten geven namelijk een indicatief beeld van de "landingsplaats" van middelen, maar niet van de werkelijke reikwijdte en het bereik van de activiteiten.
- Veelal is de provincie mede-investeerder in een initiatief, naast bijvoorbeeld gemeenten, rijk, Europa. Het initiatief ligt veelal elders; de provincie is vaak volgend.
- De verdeling van middelen over de gemeenten laat zien dat de spreiding sterk wordt beïnvloed door de aard van de regeling, het type activiteiten en de schaal waarop deze worden uitgevoerd. Grote centrumgemeenten zoals Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Breda en Meierijstad ontvangen hoge totaalbedragen, mede doordat hier veel bovenlokale en provinciale voorzieningen zijn gevestigd (musea, sportfaciliteiten, culturele productiehuisen). Deze instellingen richten zich vaak op een bovenlokaal (regionaal, provincie of (inter)nationaal) publiek, waardoor de subsidie niet uitsluitend ten goede komt aan de inwoners van de vestigingsgemeente. Als voorbeeld: de som van bijdragen in 's-Hertogenbosch is hoog, mede doordat het Noord-Brabants museum hier gevestigd is.

Kaart 1: Bijdrage Levendig Brabant per gemeente

Kaart 2: Bijdrage Levendig Brabant per gemeente per inwoner

5 Financiën en risico's

Voor realisatie van de uitvoeringsagenda 2024-2027 zijn de volgende middelen beschikbaar.

Onderdeel	2024 Realisatie	2025 Raming	2026 Raming	2027 Raming	In Reserve	Totaal
CESV Algemeen	0,80	1,5	1,5	0	7,4	11,2
Cultuur	23,3	30,5	23,4	24,2	0	101,5
Erfgoed	19,3	18,9	15,9	16,0	9,2	79,2
Sport	4,4	5,8	4,0	4,0	4,2	22,5
Vrijetijd	2,4	4,5	2,3	2,3	0	11,6
Totaal	50,1	61,2	47,3	46,6	20,7	226,0

Toelichting

De hogere uitgaven voor Cultuur in 2025 betreft met name de projectsubsidie voor de Talenthubs 2025-2028, waarvan de last in 2025 wordt genomen. Om realistisch te ramen alsook om flexibiliteit in onze planning en programmering te bewerkstelligen, hebben we voor met name de jaren 2026-2027 nog niet alle middelen opgenomen in de meerjarenbegroting, maar zijn er ook middelen gereserveerd in de reserve. Zo blijft er ruimte om snel in te kunnen spelen op en invulling te kunnen geven aan nieuwe ontwikkelingen en kansen (zie ook Bestuursakkoord 2023-2027, paragraaf realistisch plannen, blz. 51.). De middelen in de reserve zijn in principe bestemd voor:

- CESV alg: Versterking Levendig Brabant (waaronder bijv. vervolg pilots Levendig Brabant)
- Erfgoed: molenroedeproblematiek, inzet Erfgoed en Ruimte, instandhouding/herontwikkeling erfgoedcomplexen en participatie
- Sport: bijzondere topsportevenementen en beweging stimuleren

De middelen worden op een later moment op basis van concrete uitwerking, de kansen en uitdagingen die zich voordoen opgenomen in de meerjarenraming.

Capaciteit

Voor de realisatie van de uitvoeringsagenda is 36 fte beschikbaar (€ 3,9 mln. p/j), waarvan 5 tijdelijke fte.

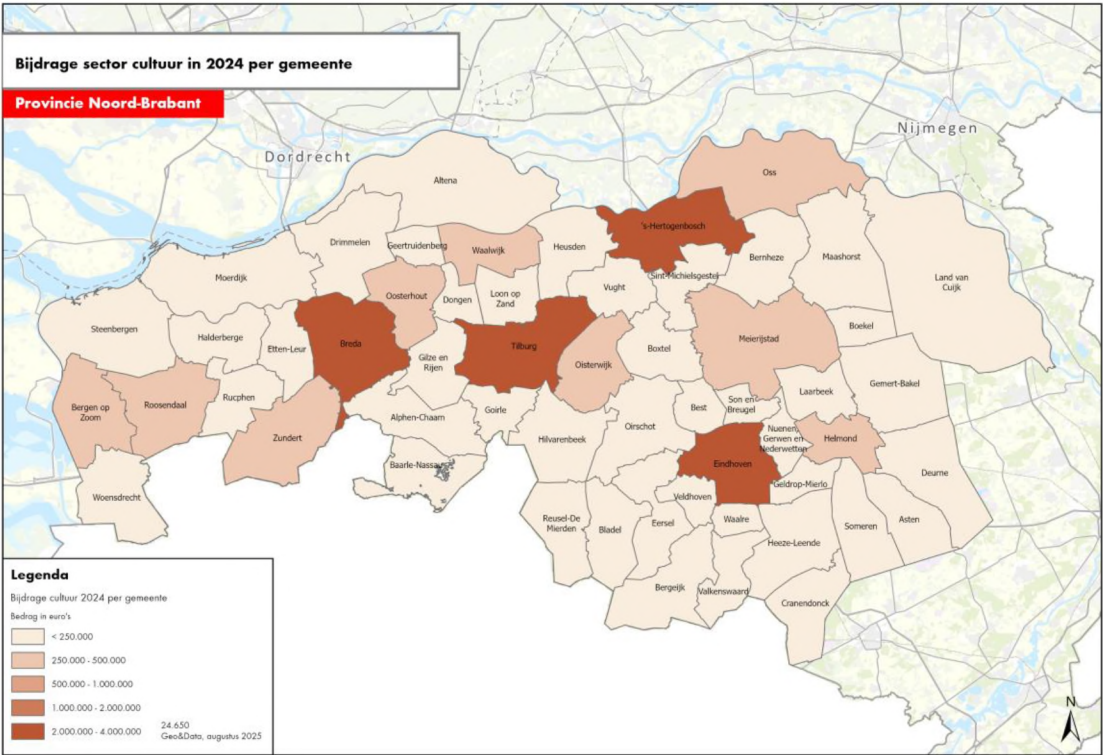
Bijlagen

In de bijlagen zijn de bijdragen per sector per gemeente in beeld gebracht, alsmede de bijdragen per sector per gemeente per inwoner voor respectievelijk voor cultuur, erfgoed, sport, vrijetijd en de crossovers.

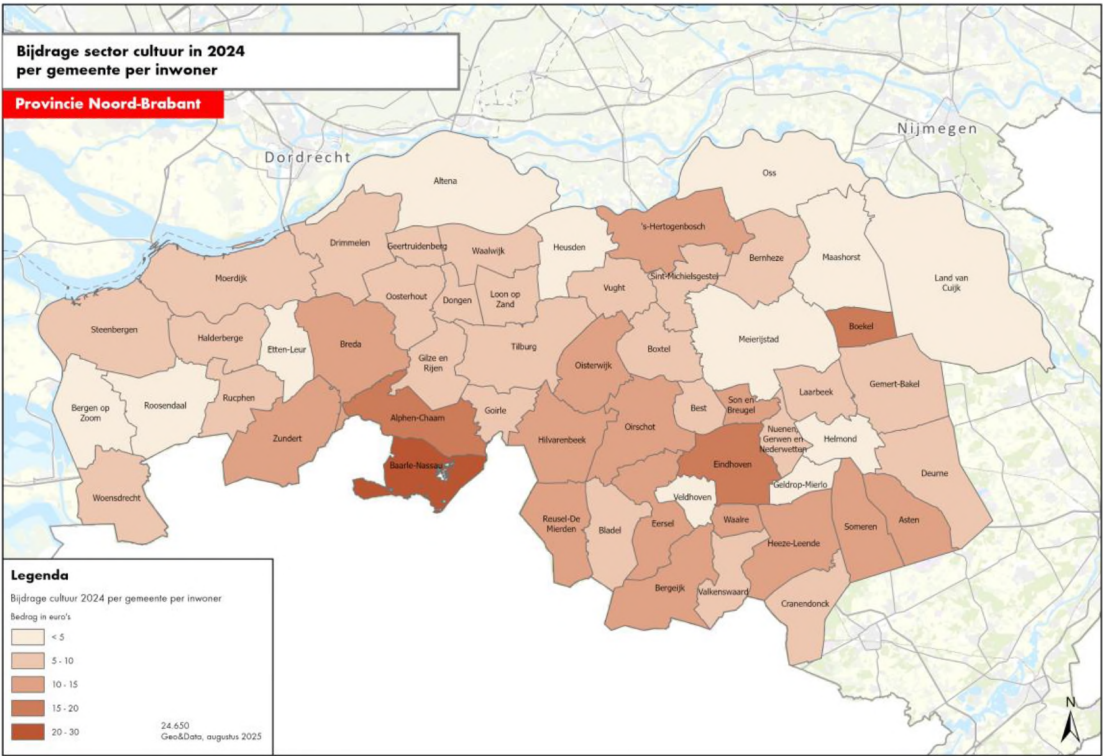
<i>In beeld</i>		
Kaart	3	Bijdrage sector cultuur per gemeente
Kaart	4	Bijdrage sector cultuur per gemeente per inwoner
Kaart	5	Bijdrage sector erfgoed per gemeente
Kaart	6	Bijdrage sector erfgoed per gemeente per inwoner
Kaart	7	Bijdrage sector sport per gemeente
Kaart	8	Bijdrage sector sport per gemeente per inwoner
Kaart	9	Bijdrage Vrijetijd per gemeente
Kaart	10	Bijdrage Vrijetijd per gemeente per inwoner
Kaart	11	Bijdrage crossovers* sectoren CESV per gemeente
Kaart	12	Bijdrage crossovers* sectoren CESV per gemeente per inwoner

*) Crossovers: dit zijn de projecten uit de regeling 'pilots levendig Brabant'. Deze regeling krijgt een vervolg onder de naam 'Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix'

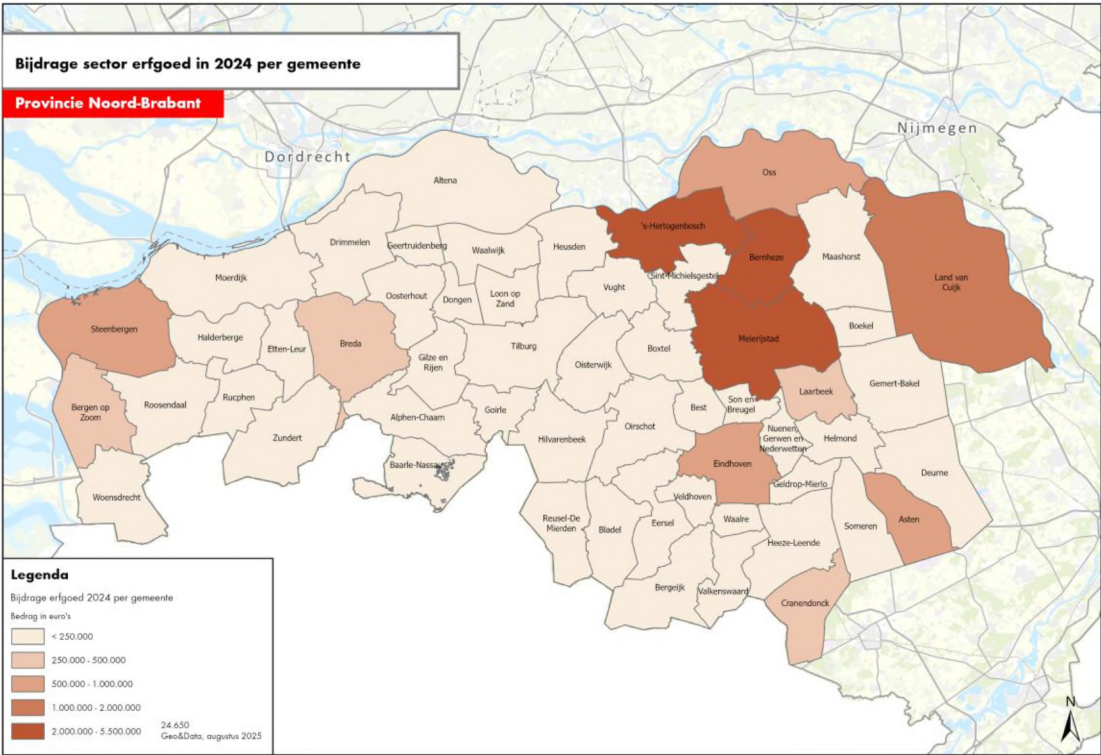
Kaart 3: Bijdrage sector cultuur in 2024 per gemeente

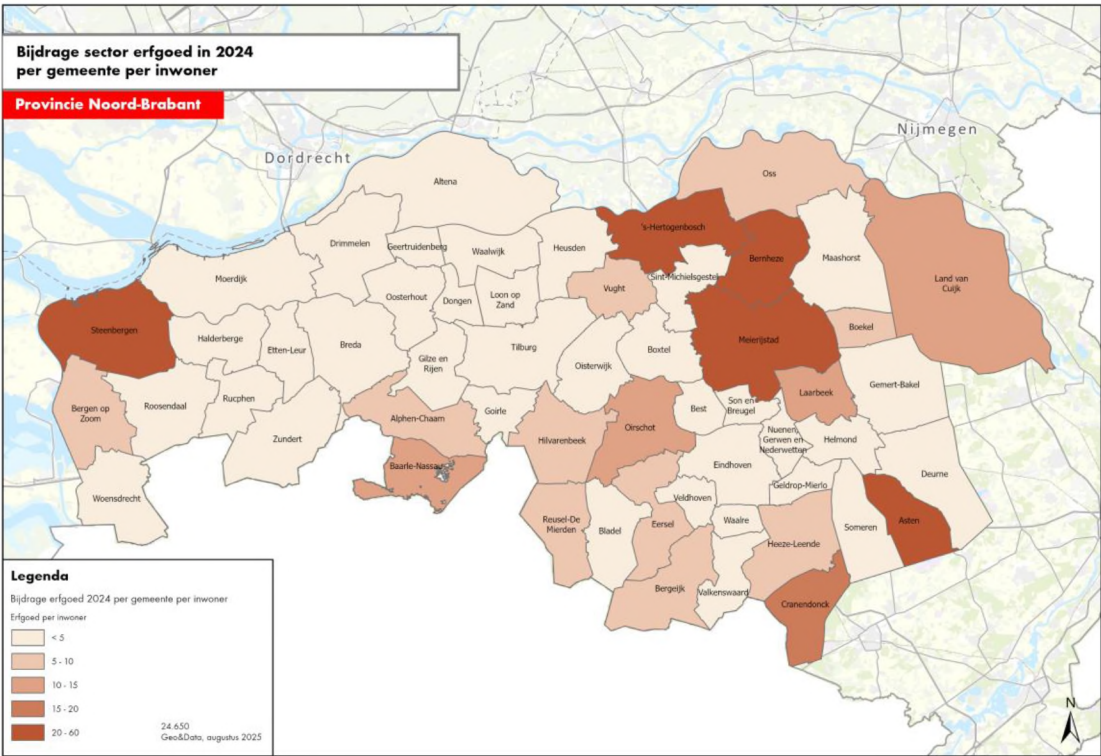
Kaart 4: Bijdrage sector cultuur in 2024 per gemeente per inwoner

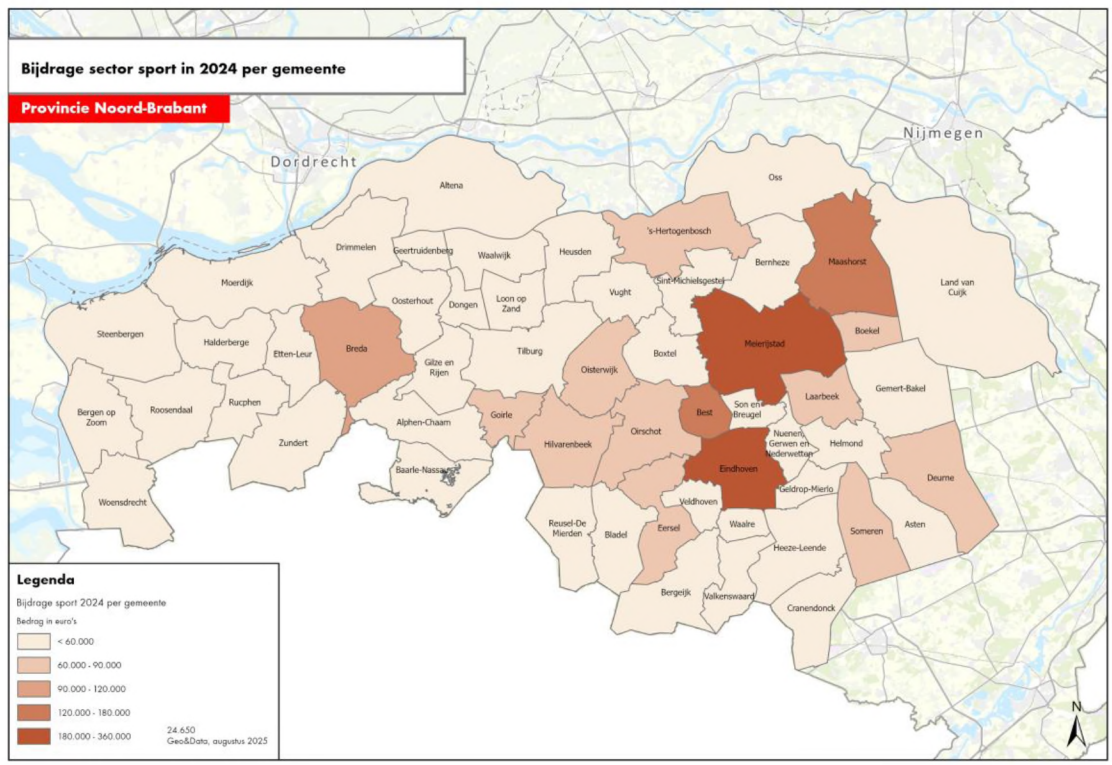
Kaart 5: Bijdrage sector erfgoed in 2024 per gemeente

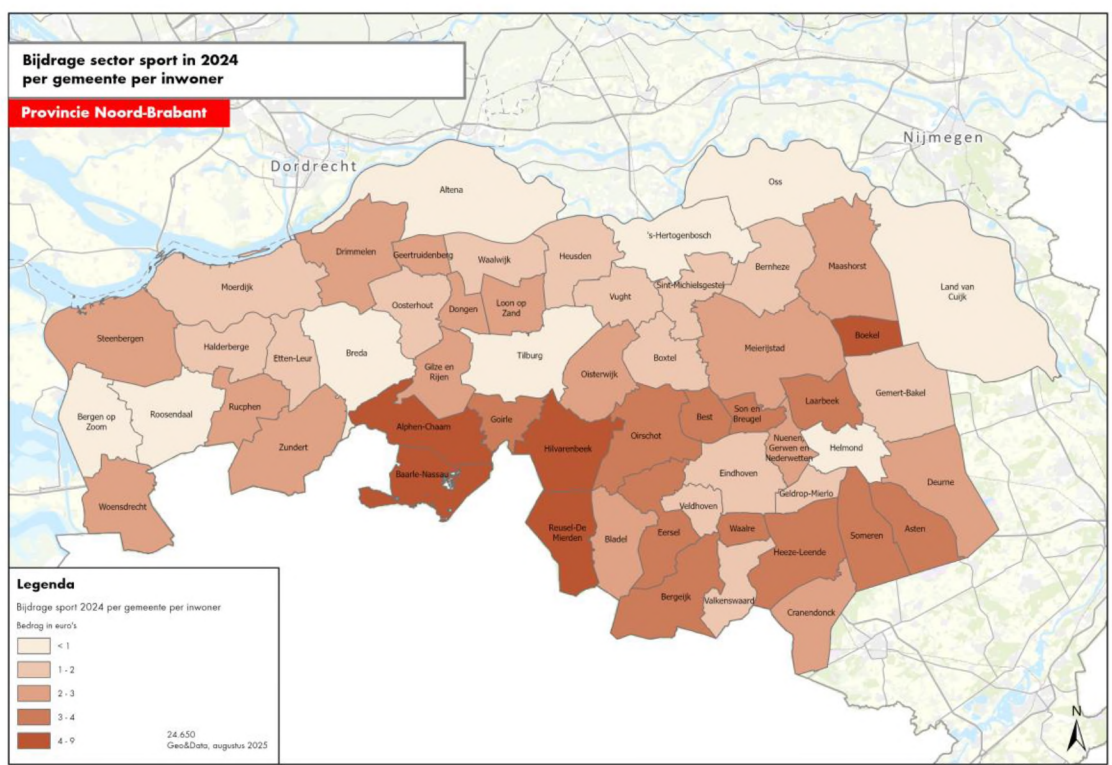
Kaart 6: Bijdrage sector erfgoed in 2024 per gemeente per inwoner

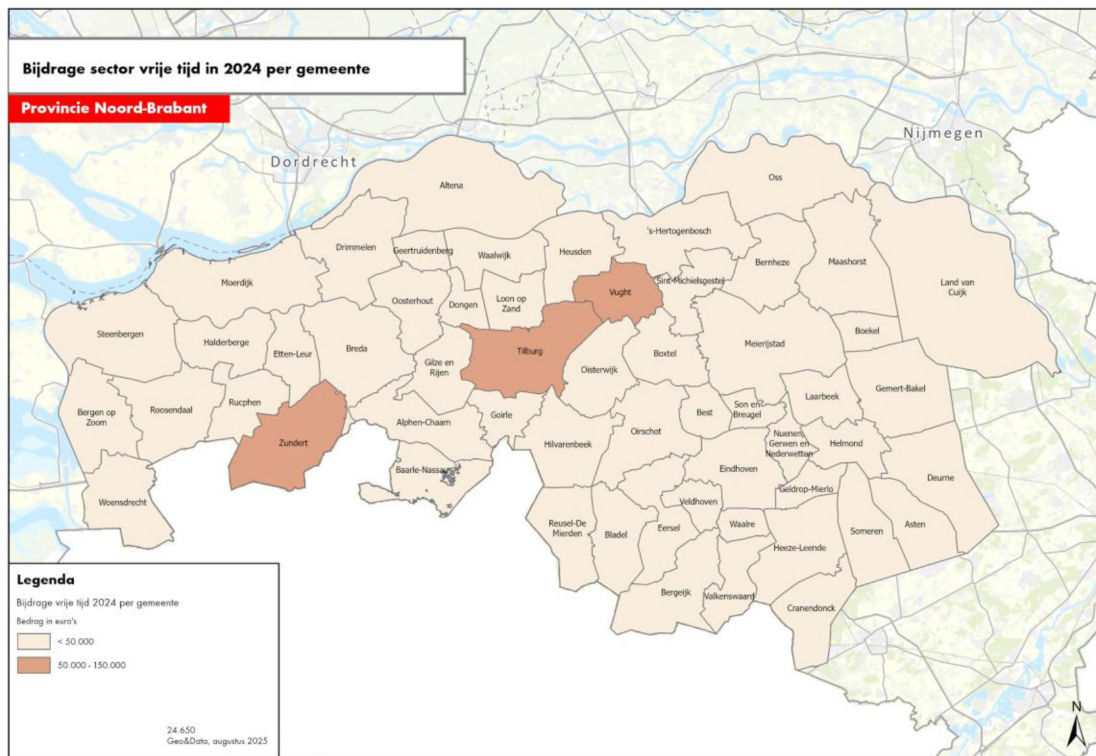
Kaart 7: Bijdrage sector sport in 2024 per gemeente

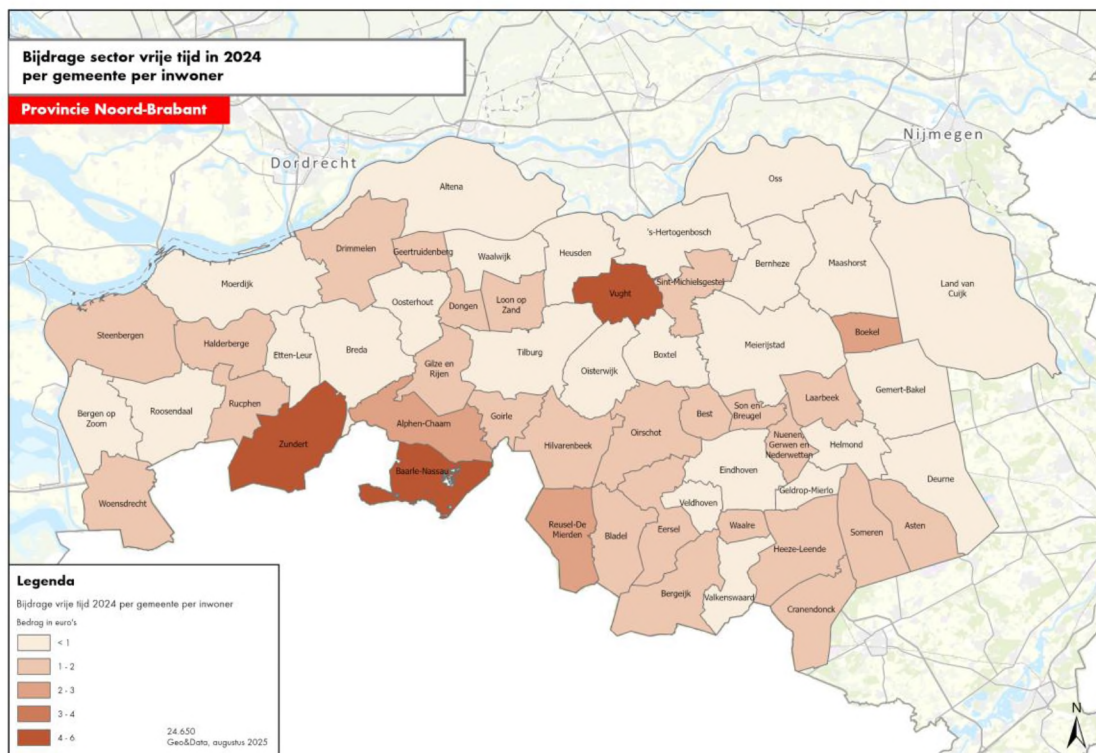
Kaart 8: Bijdrage sector sport in 2024 per gemeente per inwoner

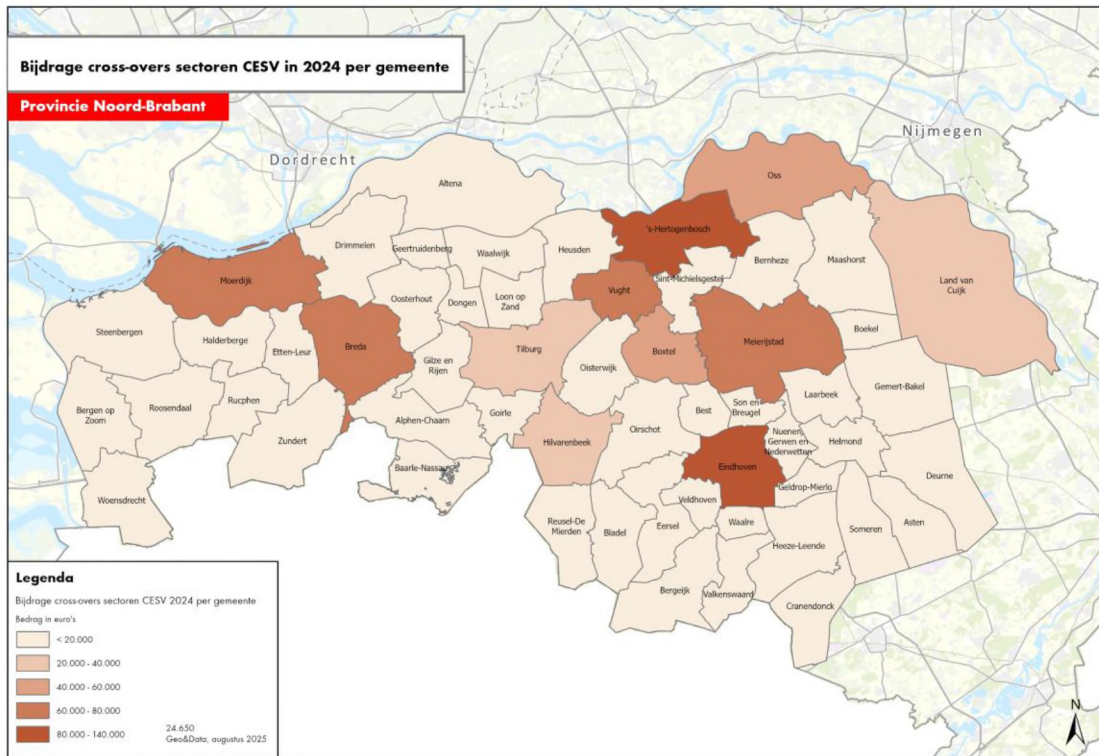
Kaart 9: Bijdrage sector vrije tijd in 2024 per gemeente

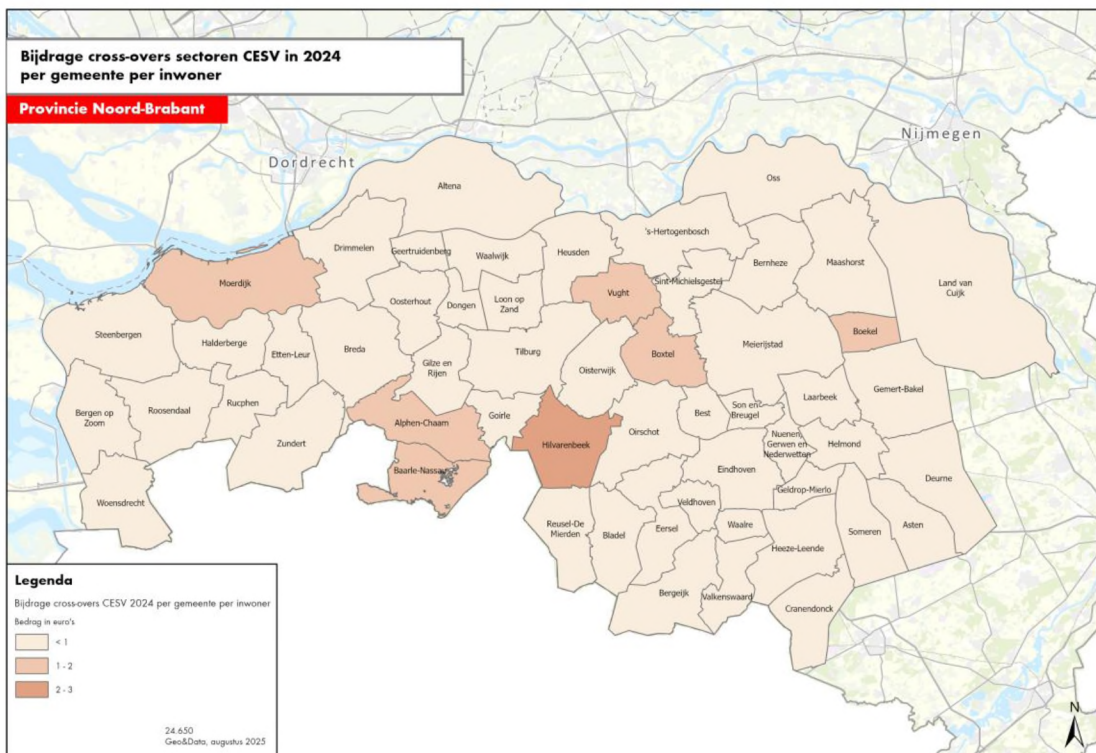
Kaart 10: Bijdrage sector vrije tijd in 2024 per gemeente per inwoner

Kaart 11: Bijdrage cross-overs in 2024 per gemeente

Kaart 12: Bijdrage cross-overs in 2024 per gemeente per inwoner

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl